

Sara Sillanpää

Nettikiusaaminen alakouluikäisten keskuudessa

Kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö

Kevät 2015

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Hoitotyön Tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Hoitotyön tutkinto-ohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Terveydenhoitajan suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Sara Sillanpää

Työn nimi: Nettikiusaaminen alakouluikäisten keskuudessa: kirjallisuuskatsaus

Ohjaaja: Virpi Maijala, TtM, sh AMK, hoitotyön lehtori ja Raija Tolonen, THM, terveydenhoitaja, lehtori

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 36

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata nettikiusaamisen erilaisia muotoja kouluikäisten keskuudessa sekä etsiä tietoa nettikiusaamisen vaikutuksista alakouluikäisen lapsen henkiseen hyvinvointiin. Tarkoituksena on tuoda tietoa nettikiusaamisen erilaisista muodoista ja sen vaikutuksista lapseen alakoulun opettajille, terveydenhoitajille ja muulle henkilökunnalle. Kirjallisuuskatsausta ohjaavia tutkimuskysymyksiä olivat: Millaista nettikiusaamista esiintyy alakouluikäisten keskuudessa? Millaisia vaikutuksia nettikiusaamisella on alakouluikäisen lapsen henkiseen hyvinvointiin?

Tuloksista ilmenee, että nettikiusaaminen on jatkuvasti kasvava, laajeneva ja muuttuva ongelma lasten keskuudessa. Erilaisten teknologiamuotojen kehittyminen, teknologisen viestinnän lisääntyminen sekä sosiaalisen median maailman kehittyminen oikean maailman rinnalle avaavat uusia väyliä teknologian käyttämiseen toisen vahingoittamiseksi. Tuloksien mukaan nettikiusaaminen saattaa saada alkunsa jostain koulumaailman tapahtumasta, joka sitten siirretään vapaa-ajalla verkkoon (Cassidy ym. 2009, 391).

Opinnäyte työ on osa Seinäjoen Ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoiden ja Törnävän koulun yhteistä ILOA- projektia, jonka tavoitteena on edistää koko alakoulun hyvinvointia. Opinnäytetyön tuloksista pidetään opettajille ja muulle koulun henkilökunnalle lyhytmuotoinen yhteenveto.

Avainsanat: alakouluikäinen lapsi, nettikiusaaminen, sosiaalinen media

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor's Degree Programme in Nursing

Specialisation: Degree Programme in Public Health Nursing

Author/s: Sara Sillanpää

Title of thesis: Cyberbullying amongst primary school pupils: literature review

Supervisor(s): Virpi Maijala, Master of Nursing Science, RN, lecturer and Raija Tolonen, Master of Health Care, Public Health Nurse, senior lecturer

Year: 2015

Number of pages: 36

Number of appendices: 2

The main goal of this thesis is to describe different types of cyberbullying amongst primary school pupils and search information about how cyberbullying affects on childrens mental well-being. The purpose of this thesis is to bring information about cyberbullying and its effects on childrens wellbeing for primary school teachers, public health nurses and other staff working with primary school pupils. The research questions directing the literature review were: What kind of cyberbullying is appearing amongst primary school pupils? What kind of effects cyberbullying has on primary school pupils mental wellbeing?

The results show that cyberbullying is continually increasing, expansive and chancing problem amongst primary school pupils. The development of different technologies, increasing technologic communication and the evolution of social media along the real world opens up new ways to use technology to harm other people. The results show also that cyberbullying can begin at school and then continue via internet at free time (Cassidy ym. 2009. 391).

This thesis is part of ILOA- project amongst Seinäjoki University of Applied Sciences public health nurse studenst and Törnävä primary school. The goal was to promote whole schools welfare. The results of this thesis are shown for Törnävä schools teachers and other staff.

Keywords: primary school pupil, cyberbullying, social media

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	5
2 ALAKOULUIKÄINEN LAPSI.....	6
2.1 Kouluikäinen lapsi.....	6
2.1.1 Kouluikäisen kehitystehtävät.....	6
2.1.2 Henkinen hyvinvointi.....	7
2.2 Kouluterveydenhuolto.....	9
3 NETTIKIUSAAMINEN ILMIÖNÄ.....	10
3.1 Erityispiirteet.....	10
3.2 Erilaiset muodot.....	12
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS.....	14
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	15
5.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus.....	15
5.2 Tiedonhaku.....	15
5.3 Sisällönanalyysi.....	16
6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET.....	18
6.1 Nettikiusatun ja nettikiusaajan profiilit.....	18
6.2 Nettikiusaamisen muodot ja erityispiirteet alakouluikäisten keskuudessa.....	19
6.3 Nettikiusaamisen vaikutukset alakouluikäisen henkiseen hyvinvointiin.....	21
7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	23
8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	25
8.1 Jatkotutkimushaasteet.....	26
KIRJALLISUUSKATSAUKSEN LÄHTEET.....	28
LÄHTEET.....	29
LIITTEET.....	32

1 JOHDANTO

Sosiaalinen media sekä teknologian jatkuva kehittyminen ovat läsnä arjessamme joka päivä. Lapset kasvavat teknologian ympäröimänä ja oppivat jo hyvin nuoresta käyttämään erilaisia viestinnän välineitä. Nettikiusaaminen on toistuvaa ja tahallista harmin aiheuttamista toiselle teknologisen viestinnän välityksellä (Patchin ja Hinduja 2006, 152).

Nettikiusaaminen on läsnä lasten arjessa, samoin kuin perinteinen kiusaaminen. Nettikiusaamisesta erityisen haavoittavaa tekee sen hankala tunnistettavuus, kiusaajan anonyyminen sekä internetin suoma rajattomuus jolloin kiusaaminen voi jatkua vuorokauden ympäri erilaisten medioiden välityksellä (Patchin ja Hinduja 2006, 148, 155). Perinteinen kiusaaminen sijoittuu yleensä kouluympäristöön, jolloin kiusaamisen uhri kokee olevansa turvassa kouluaikojen ulkopuolella. Netti kiusaamisen kohteeksi joutunut ei kuitenkaan voi suojautua kiusaajaltaan, sillä internetin luoma ympäristö on jatkuvasti läsnä lapsen elämässä.

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata nettikiusaamisen erilaisia muotoja kouluikäisten keskuudessa sekä etsiä tietoa nettikiusaamisen vaikutuksista alakouluikäisen lapsen henkiseen hyvinvointiin. Tarkoituksena on tuoda tietoa nettikiusaamisen erilaisista muodoista ja sen vaikutuksista lapseen alakoulun opettajille, terveydenhoitajille ja muulle henkilökunnalle.

Kouluterveydenhoitaja kohtaa työssään sekä perinteisen koulukiusaamisen, että muunlaisen kiusaamisen uhreja. Erityisesti nettikiusaamisen kohteeksi joutunut lapsi voi olla hankala tunnistaa, sillä nettikiusaaminen ei välttämättä ole selkeästi esillä koulupäivän aikana, vaan tapahtuu joko piilossa tai kouluaikojen ulkopuolella.

Opinnäyte työ on osa luokkamme ja Törnävän koulun yhteistä ILOA- projektia, jonka tavoitteena on edistää koko alakoulun hyvinvointia. Opinnäytetyön tuloksista pidetään opettajille ja muulle koulun henkilökunnalle lyhytmuotoinen yhteenveto.

2 ALAKOULUIKÄINEN LAPSI

2.1 Kouluikäinen lapsi

Dunderfeltin (2011, 80) mukaan kouluun kypsältä lapselta odotetaan riittävää fyysistä kasvua ja kehittyneisyyttä, pitkäjänteisyyttä ja keskittymiskykyä, itsenäisyyttä ja kykyä irtautua vanhemmista koulupäivän ajaksi, sosiaalista kehittyneisyyttä sekä kognitiivisten taitojen kypsyyttä. Ivanoffin ym. (2001, 70) mukaan kouluvalmiutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota lapsen kykyyn selviytyä koulunkäynnin fyysisestä rasituksesta. Lisäksi lapselta vaaditaan kykyä ymmärtää kielellisiä ohjeita, valmiutta keskittyä sekä halua oppia.

2.1.1 Kouluikäisen kehitystehtävät

Kronqvistin ja Pulkkinen (2007, 134 – 135) mukaan kouluikäisten fyysisessä kasvussa on eroja tyttöjen ja poikien välillä: tytöt kehittyvät tässä vaiheessa poikia nopeammin, ollen pitempiä ja painavampia. Lisäksi motoriseen kehitykseen liittyy erityisesti karkeamotoristen lihasten koordinaation sekä hienomotoriikan kehittyminen: alakoulun loppuun mennessä hienomotoriikka saavuttaa jo lähes aikuisen tason.

Kouluikäisen kognitiiviseen kehitykseen kuuluu ajattelun ja havaitsemisen kehittyminen. Kognitiiviset taidot kehittyvät arkipäivän vuorovaikutuksen myötä. Kouluikäisessä lapsi oppii erottamaan todellisuuden ja mielikuvituksen toisistaan. Kouluikäisen lapsen kerronnan taidot kehittyvät ymmärrettävämmäksi ja loogisemmaksi. Kouluikäisellä lapsella voi vielä olla hankaluuksia ymmärtää abstrakteja ja monimerkityksisiä käsitteitä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 136 – 137.)

Kronqvistin ja Pulkkinen (2007, 139) mukaan koulun aloittaminen antaa lapselle uusia kielellisiä haasteita lukemaan ja kirjoittamaan opettelemisen muodossa. Lukemaan oppiminen vaatii lapselta kykyä yhdistää näköhavaintoja kuulohavaintoihin.

Kouluiässä lapsen psyykkinen itsesäätely kehittyy: lapsi kykenee säätelemään omaa toimintaansa ja suoriutumaan joistakin tehtävistä ilman aikuisten valvontaa. Lapsi myös alkaa asettaa itselleen tavoitteita, arvioida omaa toimintaansa ja säädellä tunteitaan tarkemmin. Lapsen minäkeskeisyys vähenee, jolloin hän alkaa ymmärtää että toiset voivat muistaa ja ajatella asioita eri lailla kuin hän itse. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 140 – 143.)

Kouluikäinen lapsi suuntautuu enemmän kodin ulkopuolisiin ihmissuhteisiin ja toimintoihin esimerkiksi erilaisten harrastusten kautta. Harrastamisen lähtökohtana tulisi kuitenkin aina olla lapsen oma kiinnostus harrastusta kohtaan. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 145.)

Kouluiässä lapsen sosiaalisten taitojen merkitys korostuu: sosiaalisten taitojen puutteista kärsivät lapset joutuvat helposti syrjään ryhmästä. Lapsen sosiaalisen havaitsemisen taidot kehittyvät ja kouluikäinen alkaa pitää tärkeänä, sitä kuinka samanikäiset häneen suhtautuvat ja kuinka he ymmärtävät toistensa antamaa palautetta. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 154 – 155.)

Dunderfeltin (2011, 81) mukaan uusi ilmapiiri ja sosiaalinen yhteisö asettavat lapsen sopeutumis- ja sisäisille kyvyille valtavia vaatimuksia. Nämä vaatimukset yhdistettynä lapsen intoon oppia uutta mahdollistavat lapsen yksilöllisten piirteiden kehittymisen. Ivanoffin ym. (2001, 70) mukaan kouluikäiseltä lapselta edellytetään ymmärrystä käyttäytyä tilanteen vaatimalla tavalla sekä valmiuksia sopeutua uusiin olosuhteisiin.

2.1.2 Henkinen hyvinvointi

Tarve olla samanlainen kuin muut korostuu kouluiässä: lapsi pyrkii samaistumaan vanhempiensa lisäksi myös vertaisiinsa. Kouluikäisen lapsen minäkuvan kehitystä ohjailee käsitys ihanneminästä. Lapsi vertailee omaa ja toisten osaamista ja on altis huonommuuden tunteille. Kouluikäisen lapsen kyky nimetä ja kertoa omista tunteistaan kehittyy. Lapsen positiivinen ja realistinen minäkäsitys parantaa kykyä sietää pettymyksiä, vastoinkäymisiä ja epäonnistumisia. Kouluikäisen kehitykseen kuuluu ajoittaisia alemmuuden ja riittämättömyyden tunteita, jotka saattavat liittyä

tilanteisiin jossa lapsi kokee muiden syrjintää tai pelkoa, ettei selviä jostakin tilanteesta. Lapsi voi kokea turvattomuutta, syyllisyyttä tai häpeää. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 148 – 150.)

Hyvä perusturvallisuus ja luottamus aikuiseen antavat lapsen henkisen hyvinvoinnin kehitykselle vahvan pohjan (Ivanoff ym. 2001, 226). Kouluiässä lapsen itsetunto ja minäkäsitys alkavat kehittyä. Lapsi alkaa hahmottaa omia persoonallisuuden piirteitään ja kyky kertoa itsestään kuvailemalla kasvaa. Lapsi myös alkaa ymmärtää erilaisuuden ja yksilöllisyyden merkityksiä. Oppimishaasteet korostuvat kouluiässä ja niistä suoriutumisella on merkitystä lapsen minäkäsitykselle. Suoritusten arviointi ja samanikäisiin vertailu korostuvat kouluiässä. Lapsi oppii, millaisia odotuksia häntä kohtaan on ja millaisia ominaisuuksia pidetään toivottavina. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 146 – 147.)

Erytisesti ensimmäiset kouluvuodet ovat tärkeitä lapsen itsetunnon kehitykselle: saatu palaute auttaa lasta muodostamaan käsityksen siitä, mitä hän osaa (Ivanoff ym. 2001, 70). Cacciatoren, Korteniemi-Poikelan ja Huovisen (2008, 16 – 17) mukaan koulu kantaa suuren vastuun lapsen hyvinvoinnista. He toteavat lapsen tarvitsevan kipeästi kouluuyhteisön myönteistä suhtautumista ja henkilökohtaisten vahvuuksien tukemista.

Cacciatoren ym. (2008, 15) mukaan hyvän itsetunnon omaava lapsi suhtautuu toiveikkaan luottavaisesti itseensä ja tulevaisuuteensa. Hyvä itsetunto myös heijastuu ympäristöön: kun lapsi on tasapainossa itsensä kanssa, hänellä ei ole tarvetta alistaa muita.

Väänäsen (2007, 114) mukaan lapsen hyvinvointi on riippuvainen useista perheen olosuhteiden ja vuorovaikutuksen tekijöistä. Hänen tutkimuksensa mukaan esimerkiksi perheen eristyneisyys voi rajoittaa lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä, josta syntyy yksinäisyyden kokemuksia ja mahdollisesti alakuloisuutta sekä ongelmia vertaissuhteissa. Tutkimuksen tulokset paljastivat selkeän yhteyden perheen toimivan vuorovaikutuksen ja lapsen sosiaalisten taitojen välillä.

2.2 Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuoltoa säätelee kansanterveyslaki ja sen toimintaa ohjaavat Kouluterveydenhuollon opas sekä Kouluterveydenhuollon laatusuosituksset (Haarala ym. 2008, 373). Kouluterveydenhuolto tekee yhteistyötä koululaisten, oppilashuollon, opettajien ja vanhempien kanssa päätavoitteenaan kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden sekä koululaisten terveyden edistäminen, sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen. (Ivanoff ym. 2001, 25; Forss & Vatula-Pimiä 2007, 106.)

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on seurata kouluikäisen lapsen terveyttä ja kehitystä, edistää terveyttä ja tukea terveitä elintapoja. Kouluterveydenhuollon toteuttajia ovat kouluterveydenhoitaja ja hänen apunaan toimiva alueen vastaava terveyskeskuslääkäri. (Forss & Vatula-Pimiä 2007, 106.)

Kouluyhteisön terveyden edistämisen asiantuntija on kouluterveydenhoitaja. Kouluterveydenhoitaja toimii sekä itsenäisesti, että lääkärin työparina. Kouluterveydenhoitajan työhön kuuluu sekä koko yhteisöön että yksittäisiin oppilaisiin liittyviä terveyden edistämisen tehtäviä. Yksilötasolla kouluterveydenhoitaja vastaa muun muassa oppilaiden terveystarkastuksista, seuraa kasvua ja kehitystä, huolehtii seulontatutkimuksista ja rokotustoiminnasta sekä toimii yhteistyössä oppilaiden vanhempien ja opettajien kanssa oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Lisäksi kouluterveydenhoitaja on osa moniammatillista työryhmää, joka vastaa oppilashuollosta. (Terveydenhoitaja 2014.)

Kouluterveydenhoitajan tärkeä työmuoto ikäluokkien terveystarkastuksen lisäksi on avoin vastaanotto, jonne oppilailla on mahdollisuus tulla ilman ajanvarausta esimerkiksi keskustelemaan mieltä painavista ongelmista tai mahdollisista oireistaan. Kouluterveydenhoitaja on tärkeässä asemassa koko kouluyhteisön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämässä. (Kouluterveydenhuolto 2014.)

3 NETTIKUSAAMINEN ILMIÖNÄ

Teknologian kehityksen ja käytön yleistymisen myötä myös siihen liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet. Kännyköiden sekä internetin kautta tapahtuva kiusaaminen on ilmiönä vain muutaman vuoden ikäinen (Slonje & Smith 2008, 147).

Patchin ja Hinduja (2006, 152) määrittelevät nettikiusaamisen tahalliseksi ja toistuvaksi vahingoittamiseksi internetin tai muun median välityksellä. Heidän mukaansa nettikiusaamisella pyritään hakemaan joko välitöntä tai välillistä mielihyvää tai hyötyä toisen yksilön kustannuksella.

Kowalski, Limber ja Agatston (2008, 45 – 46) toteavat nettikiusaamisen tarkan määrittelemisen hankalaksi, koska se sisältää laajan skaalan erilaisia käyttäytymistapoja. Heidän mukaansa nettikiusaamiseen liittyy aina teknologian käyttö kiusaamisen apuvälineenä ja se saattaa olla vaikeasti tunnistettavissa. McQuade, Colt ja Meyer (2009, 2) määrittelevät nettikiusaamisen käyttäytymisenä, jonka tarkoituksena nolata, kiusata, pelotella, uhkailla tai muilla tavoin aiheuttaa harmia kiusaamisen kohteelle teknologian avulla. Nettikiusaaminen voidaan heidän mukaansa nähdä myös fyysisen, kasvotusten tapahtuvan kiusaamisen jatkeena.

Nettikiusaamisen ja perinteisen kiusaamisen yhteyttä toisiinsa on tutkittu jonkin verran. Kowalski, Morgan ja Limber (2012, 515) osoittavat selkeän yhteyden perinteisen ja nettikiusaamisen välillä: voidaan olettaa että ne lapset, joita kiusataan perinteisillä tavoilla joutuvat myös nettikiusaamisen kohteeksi. Beran ja Li (2007, 22) ovat osoittaneet että nettikiusaamisen kohteeksi joutuminen altistaa nettikiusaamiseen syyllistymiseen sekä perinteisen kiusaamisen kohteeksi joutumiseksi kouluympäristössä. Heidän mielestään on mahdollista että kiusaaminen vaihtaa olomuotoaan koulun ja nettikiusaamisen välillä, ollen näin jatkuvasti läsnä kiusatuksi joutuneen elämässä.

3.1 Erityispiirteet

Shariff (2009, 44 – 45) listaa nettikiusaamisen erityispiirteiksi anonymiteetin, rajattoman yleisön sekä pysyvyyden. Kowalski ym. (2008, 62 – 63) lisäävät edellä mai-

nittuihin saavutettavuuden, kohteen kokeman rangaistuksen pelon sekä sivusta katsojien matalan kynnyksen liittyä kiusaamiseen.

Slonjen ja Smithin (2008, 151) tutkimuksen mukaan kiusaamisen kohde ei aina tiedä kuka häntä kiusaa. Netissä kiusaaja on usein anonyymi, jolloin saattaa olla epäselvää onko kiusaamisen takana yksittäinen henkilö vai suurempi joukko (Kowalski ym. 2008, 62). Shariffin (2009, 44) mukaan kiusaaja saattaa käyttää oman identiteettinsä suojana nimimerkkiä. Patchin ja Hinduja (2006, 154) toteavat kiusaajan henkilöllisyyden selvittämisen olevan hankalaa, sillä käytössä on useita erilaisia keinoja pysytellä anonyymina.

Beranin ja Lin (2007, 24) mukaan nettikiusaaja ei toimi hetken mielohteesta, vaan hänellä on hyvin aikaa suunnitella ja valmistella huolellisesti kiusamisviesti, jolloin voidaan maksimoida kiusaamisen kohteelle aiheutuva harmi. Patchinin ja Hindujan (2006, 148, 155) mukaan nettikiusaamisesta erilaista verrattuna perinteiseen kiusaamiseen tekee myös se, että teknologia mahdollistaa kiusaamisen minä vuorokauden aikana tahansa ja missä tahansa. Näin kiusaamisen ulottuu myös koulun ulkopuolelle, sillä kohteen ja kiusaajan fyysinen sijainti ei rajoita kiusaamista. Slonjen ja Smithin (2008, 152) mukaan koulut rajoittavat usein matkapuhelimen ja tietokoneen käyttöä koulupäivän aikana, jolloin nettikiusaamisen esiintyminen kouluajaksi on vähäisempää kuin koulun ulkopuolella. Huhtalan (2013, 48) mukaan viestien laaja leviävyys on yksi nettikiusaamisen erityispiirteistä.

Valvonnan vähäisyys tai jopa sen täydellinen puute tekevät internetin välityksellä kiusaamisesta helppoa (Patchin & Hinduja 2006, 154). Huhtalan (2013, 48) mukaan useimmissa lapsille suunnatuissa yhteisöissä on valvontaa, mutta sen teho perustuu lähinnä käyttäjien omiin ilmiäntöihin kiusaamisesta eikä valvonta yllä yksityisesti lähetettäviin viesteihin. Sen sijaan Slonjen ja Smithin (2008, 153) tutkimuksen mukaan koululaiset olivat sitä mieltä, että aikuisten on helpompaa havaita nettikiusaaminen kuin perinteinen kiusaaminen, koska siitä jää selkeitä todisteita kuten esimerkiksi tallennettuja viestejä tai kuvia.

3.2 Erilaiset muodot

Nettikiusaamisen erilaisia muotoja ovat Kowalskin ym. (2008, 47 – 50) mukaan häirintä, panettelu, toisena henkilönä esiintyminen, henkilökohtaisen tiedon levittäminen tai urkkiminen, eristäminen ja hyljeksintä sekä internetin kautta tapahtuva vainoaminen.

Häirintä määritellään (Kowalski ym. 2008, 47) toistuvien hyökkäävien viestien lähettämisenä kohteelle. Viestien lähettäminen tapahtuu useimmiten henkilökohtaisten viestintäkanavien, kuten sähköpostin kautta, mutta myös erilaisia joukkoviestinnän kanavia, kuten keskusteluryhmiä, saatetaan käyttää. Häirintä on usein pitkäkestoista sekä hyvin yksipuolista: häirinnän kohdetta saattaa kiusata yhtä aikaa useampi henkilö.

Panettelu on loukkaavan ja epätoden tiedon levittämistä panettelun kohteesta internetin välityksellä. Kiusaamisen kohteesta saatetaan jakaa digitaalisesti käsitellyjä kuvia, jotka näyttävät kohteen tälle haitallisessa valossa. (Kowalski ym. 2008, 48.)

Toisena henkilönä esiintyessä kiusaaja esiintyy kohteenaan, useimmiten käyttäen kohteen salasanoja päästäkseen käsiksi tämän tileihin. Kiusaaja levittää kohteensa nimissä negatiivista tai epäasiallista tietoa muista aiheuttaen kohteelle häpeää ja hankaluuksia esimerkiksi ystävyysuhteissa. (Kowalski ym. 2008, 49.)

Henkilökohtaisen tiedon levittäminen tarkoittaa sellaisen materiaalin jakamista, jota ei alun perin ole tarkoitettu jaettavaksi: kiusaaja saattaa esimerkiksi jakaa kohteen lähettämää henkilökohtaista, mahdollisesti kiusallista materiaalia, kuten kuvia, eteenpäin. (Kowalski ym. 2008, 49.)

Kowalskin ym. (2008, 49) mukaan kiusaaja voi myös pyrkiä urkkimaan kohteeltaan henkilökohtaista tietoa tarkoituksenaan käyttää sitä kohteen nolaamiseen. Trolley ja Hanelin (2010, 39) mukaan henkilökohtaista tietoa pyritään urkkimaan esittämällä kohteen ystävää. Internetin kautta tapahtuva vainoaminen tarkoittaa jatkuvaa häiritsevien ja uhkailevien viestien lähettämistä kohteelle (Kowalski ym. 2008, 50).

Eistäminen internetin sosiaalisista ryhmistä tapahtuu estämällä kohteen pääsy ryhmään esimerkiksi salasanan avulla tai estämällä kohde erilaisilta kaverilistoilta (Kowalski ym. 2008, 49). Huhtalan (2013, 48) mukaan sosiaalinen eristäminen on melko vaivatonta, sillä internetissä kiusaaja voi levittää kohdetta koskevaa, kielteistä tietoa ilman, että kohde sitä itse tajuaa.

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyön tavoitteena on systemaattista kirjallisuuskatsausta soveltaen kuvata nettikiusaamisen erilaisia muotoja kouluikäisten keskuudessa ja sen vaikutuksia kouluikäisen lapsen henkiseen hyvinvointiin. Tarkoituksena on tuoda tietoa nettikiusaamisen erilaisista muodoista ja sen vaikutuksista lapseen alakoulun opettajille, terveydenhoitajille ja muulle henkilökunnalle.

Tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaista nettikiusaamista esiintyy alakouluikäisten keskuudessa?
2. Millaisia vaikutuksia nettikiusaamisella on alakouluikäisen lapsen henkiseen hyvinvointiin?

Opinnäytetyö on osa luokkamme ja Törnävän alakoulun yhteistä ILOA- projektia. Koulun rehtori on hyväksynyt opinnäytetyön aiheen. Kirjallisuuskatsauksen tuloksista pidetään lyhyt koontituokio Törnävän alakoulun opettajille ja muulle henkilökunnalle.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö toteutettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusmenetelmää soveltaen. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä, jossa kerätään ja luokitellaan jo olemassa olevaa tietoa. Tutkimusaiheesta löydettyä tietoa arvioidaan kattavasti. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksista voidaan tehdä luotettavia yleistyksiä. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus voi osoittaa mahdolliset puutteet valmiissa tutkimustiedossa. Tutkimus etenee suunnittelusta, tutkimuskysymysten asettamisesta ja tiedonhausta aineistoin laadun arvioinnin ja analysoinnin kautta tulosten esittämiseen. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 37.)

5.2 Tiedonhaku

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen tiedonhaussa käytettiin eri tietokantoja: Plari, Cinahl, Melinda, Sage ja PubMed. Lisäksi apuna käytettiin manuaalista hakua sekä Google Scholar- hakukonetta. Suomenkielisinä hakutermeinä käytettiin sanoja nettikiusaaminen, lapset, sosiaalinen media sekä näiden erilaisia katkaisumuotoja ja yhdistelmiä. Englanninkielisiä hakutermejä olivat cyberbullying, children ja social media sekä näiden erilaiset katkaisumuodot ja yhdistelmät (LIITE 1).

Hakutulosten poissulkukriteereissä kiinnitettiin huomioita tulosten julkaisuaikaan. Hakutulokset rajattiin viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaistuihin tutkimuksiin. Opinnäytetyöhön valikoidut lähteet olivat vuosilta 2006 – 2014. Seuraavaksi hakutuloksia tarkasteltiin otsikoinnin täsmävyuden perusteella: pois karsittiin hakutulokset, joiden otsikointi ei selkeästi tarjonnut vastaavuuksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Täsmäävistä hakutuloksista luettiin tiivistelmät, joiden perusteella tutkimuksia rajattiin täsmällisemmin vastaamaan opinnäytetyön aihetta.

Kirjallisuuskatsaukseen valittujen aineistojen tuli sisältää tutkimustietoa noin 6-13-vuotiaiden lasten kokemuksista nettikiusaamisesta. Lisäksi vaadittiin, että tutkimus sisälsi tietoa nettikiusaamisen vaikutuksista henkiseen hyvinvointiin. Täydellisesti

sisäänottokriteereihin vastaavia tutkimuksia löytyi vain kolme, jolloin päädyttiin ottamaan mukaan myös ne tutkimukset, joita voitiin hyödyntää osittain. Osittain voitiin hyödyntää esimerkiksi tutkimuksia, joiden tutkimuskohteena oli alakouluikäisten lasten lisäksi vanhempia lapsia. Näistä tutkimuksista pyrittiin rajaamaan vain tulokset, jotka voitiin yleistää koskemaan alakouluikäisiä lapsia. Harva hakutulos vastasi suoraan kysymykseen nettikiusaamisen vaikutuksista lapsen henkiseen hyvinvointiin, joten mukaan päädyttiin ottamaan myös sellaiset tutkimukset, joissa oli tutkittu lapsen henkilökohtaisia kokemuksia nettikiusaamisesta. Osa hakutuloksista jouduttiin hylkäämään niiden hankalan saatavuuden tai maksullisuuden vuoksi.

Aiheseulonnan jälkeen hakutuloksista oli jäljellä 42 lähdetä. Näistä rajattiin vielä pois tuplakappaleet, erilaiset artikkelit sekä kirjallisuuskatsauksina toteutetut tutkimukset. Jäljelle jäi 10 tutkimusta, jotka päätettiin läpiluvun jälkeen ottaa mukaan opinäytetyön kirjallisuuskatsaukseen. Näistä lähteistä kahdeksan oli englanninkielisiä laadullisia ja määrällisiä tutkimuksia ja kaksi suomalaisia pro gradu- tutkimuksia.

5.3 Sisällönanalyysi

Hoitotieteellisissä tutkimuksissa käytetään usein laadullista sisällönanalyysia. Se on menettelytapa, jolla tietoa analysoidaan objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällönanalyysillä pyritään käsitteellistämään ja tiivistämään tutkittava asia. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3; Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 166). Sisällönanalyysin vaiheita ovat analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä sisällönanalyysin luotettavuuden arviointi (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 24).

Opinäytetyössä sovelletaan deduktiivisen analyysin menetelmää, joka perustuu teorian tai teoreettisten käsitteiden tarkasteluun käytännössä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 167). Aineisto luokitellaan teoreettisen viitekehyksen, teorian tai käsitejärjestelmän mukaan. Analyysirungon muodostaminen aloittaa teorialähtöisen sisällönanalyysin. Runko voi olla väljä, jolloin analyysiin tulee aineisto-

lähtöisen sisällönanalyysin piirteitä. Lopuksi aineisto pelkistetään ja ryhmitellään analyysirungon mukaan (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 31 - 32). (LIITE 2)

6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

6.1 Nettikiusatun ja nettikiusaajan profiilit

Useissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota sukupuolen vaikutukseen nettikiusaamiseen ja nettikiusatuksi joutumiseen. Kowalski ja Limber (2007, 29) toteavat tutkimuksessaan, että tytöt sekä kiusaavat että joutuvat kiusatuksi netissä useammin kuin pojat. Tytöistä levitellään juoruja, heitä nimitellään sekä heidän identiteettinsä varastetaan netissä useammin kuin poikien (Wade & Beran 2011, 50). Joidenkin tutkimusten mukaan sukupuolella ei ole merkitystä nettikiusaamisessa: pojat ja tytöt kiusaavat ja tulevat kiusatuksi netissä suunnilleen yhtä paljon (Monks, Robinson & Worlidge 2012, 483).

Sekä Vandeboschin ja Van Cleemputin (2009, 1364) että Monksin, Robinsonin ja Worlidgen (2012, 484) mukaan perinteisen kiusaamisen ja nettikiusaamisen välillä on selkeä yhteys. Perinteiseen kiusaamiseen, esimerkiksi koulussa tai vapaaajalla, syyllistyvät jatkavat kiusaamista usein myös netissä. On todettu, että hieman yli 60 prosenttia perinteisistä kiusaajista on myös nettikiusaajia sekä hieman yli 70 prosenttia perinteisen kiusaamisen uhreista on myös nettikiusaamisen uhreja (Monks ym. 2012, 483 – 484). Kirvesniemen (2011, 18) tutkimuksen mukaan nettikiusaaminen on kuitenkin harvinaisempaa kuin perinteinen koulukiusaaminen.

Nettikiusaamisen kohteeksi joutuvat usein samat lapset, joita kiusataan myös koulussa. Kiusaamiseen johtavia syitä ovat usein valtavirrasta poikkeavia ominaisuuksia, esimerkiksi ulkonäölliset tai koulu- tai urheilumenestykseen liittyvät seikat (Cassidy ym. 2009, 399; Vierelä 2013, 32). Toisaalta nettikiusaaminen ei rajoitu vain tiettyihin marginaalisiin ryhmiin, vaan kiusatuksi joutuvat myös niin sanotut keskiverto-oppilaat. Cassidyn, Jacksonin ja Brownin (2009, 391) mukaan nettikiusaaminen saa usein alkunsa jostakin koulussa tapahtuneesta tapahtumasta, jonka käsittelemistä jatketaan vapaaajalla netissä. Näin perinteinen, koulussa tapahtuva kiusaaminen jatkuu kouluajan ulkopuolella kotona olevien tietokoneiden ja muun elektroniikan välityksellä.

Nettikiusaajan ja nettikiusatuksi joutumisen välillä on selkeä yhteys. Nettikiusatuiksi joutuneet ovat usein itsekin nettikiusaajia (Vandebosch & Van Cleemput 2009, 1364). Perinteisen kiusaamisen uhrien ei kuitenkaan ole todettu käyttävän verkko-kiusaamista kostamisen välineenä kiusaajiaan kohtaan (Juvonen & Gross 2008, 503).

Lapsilla, joiden vanhemmat valvovat ja rajoittavat netin käyttöä vähäisesti, on suurempi mahdollisuus alkaa nettikiusaajiksi kuin niillä joiden netin käyttöä valvotaan ja rajoitetaan (Vandebosch & Van Cleemput, 2009, 1368). Juvosen ja Grossin (2008, 501) mukaan aktiivinen netin käyttäminen lisää nettikiusatun riskiä joutua toistuvasti nettikiusaamisen kohteeksi. Myös riippuvuus netin käyttöön lisää nettikiusaamisen kohteeksi joutumisen riskiä (Vandebosch & Van Cleemput, 2009, 1364). Nettikiusaaminen on yleisempää vanhempien lasten keskuudessa (Vandebosch & Van Cleemput 2009, 1364).

6.2 Nettikiusaamisen muodot ja erityispiirteet alakouluikäisten keskuudessa

Vierelän (2013, 36) mukaan suomalaiset alakouluikäiset lapset kertovat tyypillisimmäksi nettikiusaamisen ympäristöksi Facebook- sivuston. Nettikiusaamista tapahtuu myös erilaisten pikaviestiohjelmien, sähköpostin ja keskustelupalstojen kautta (Kowalski & Limber 2007, 28; Juvonen & Gross 2008, 500). Patchinin ja Hindujan (2010, 618) tutkimuksen mukaan yleisin nettikiusaamisen muoto on häiritsevä sähköposti, jonka lähettäjän kohde tietää. Cassidy, Jackson ja Brown (2009, 392) toteavat tutkimuksessaan että yli puolet nettikiusaamisesta tapahtuu erilaisissa chat- tyyppisissä viestimissä ja hieman alle 40 prosenttia kiusaamisesta tapahtuu sähköpostin välityksellä.

Teknologian välityksellä tapahtuva kiusaaminen liittyy myös matkapuhelinten käyttöön: Vandeboschin ja Van Cleemputin (2008, 501) tutkimuksen mukaan matkapuhelinta käytetään kiusaamisen välineenä esimerkiksi soittamalla kohteelle keskellä yötä tai uhkailemalla häntä matkapuhelimen välityksellä. Useilla lapsilla matkapuhelimeen on liitettyä myös internetyhteys, joka mahdollistaa lapsen rajattoman ja heikosti valvotun netin käytön.

Nettikiusaaminen alakoululaisten keskuudessa on pitkälti samankaltaista kiusaamista kuin kouluympäristössä tapahtuva kiusaaminen. Haukkuminen ja nimittely sekä kohdetta loukkaavien viestien tai kuvien lähettäminen ovat sekä koulussa tapahtuvan että nettikiusaamisen yleisimpiä muotoja (Vierelä 2013, 39; Juvonen & Gross 2008, 500). Yksityiseksi tarkoitettun tiedon ja kuvien levittäminen kiusaamistarkoituksessa on yhtä yleistä sekä koulussa, että netissä.

Wade ja Beran (2011, 49) toteavat tutkimuksessaan nettikiusaamisen olevan nimittelyn lisäksi juurujen levittelemistä kohteesta, kohteena esiintymistä, uhkailua sekä seksuaalissävytteisen sisällön välittämistä. Heidän mukaansa harvinaisempia, mutta olemassa olevia nettikiusaamisen muotoja olivat seksuaaliset ehdotukset sekä häiritsevien, yksityisten kuvien lähettäminen kohteelle.

Suomalaisessa tutkimuksessa kiusaamisen kohteena esiintyminen ja tämän identiteetin varastaminen on liitetty lähinnä Facebook- sivustoon. Kiusatusta tehdään valeprofiili, jonka avulla hänet pyritään nolaamaan käyttäen kiusatun omaa nimeä virheellisten tietojen jakamiseen. (Vierelä 2013, 40.) Kiusattuna esiintyminen voidaan toteuttaa myös salasanavarkauden avulla (Juvonen & Gross 2008, 50).

Kuvien välityksellä tapahtuva kiusaaminen on esimerkiksi nolojen kuvien julkaisemista kiusatusta. Kuvia voidaan myös muokata ennen julkaisua niin, että kiusattu näytetään huonossa valossa. Kuvien kautta tapahtuva kiusaaminen on yhdistetty lähinnä Facebook- sivustoon. (Vierelä 2013, 41.)

Cassidy, Jackson ja Brown (2009, 397) toteavat tutkimuksessaan että lähes puolet vastaajista oli sitä mieltä, että nettikiusaaminen on normaali osa internetin maailmaa. Lisäksi vastaajista 32 prosenttia koki, että nettikiusaaminen ei ole kohteelle vahingollista, koska kiusaamisen välineenä käytetään vain sanoja netissä. Nettikiusaamisesta erityistä tekee se, että alun perin loukkaaviksi tarkoitettut viestit tai kohteen loukkaaviksi kokemat viestit voidaan tarvittaessa tulkita niin, että ne eivät ole kiusaavaa käytöstä. Nettikiusaaja voi olla vakuuttunut siitä, että ei satuta uhriin, koska ei näe tämän välitöntä reaktiota kiusaamiseen (Kowalski & Limber 2007, 28; Vandebosch & Van Cleemput 2009, 1367.)

Nettikiusaamisen helpoksi tekee internetin tuoma identiteetin suoja. Kiusaaja voi esiintyä salanimen takana tai jäädä täysin anonyymiksi. Mahdollisuus piiloutua

tekaistun nimimerkin taakse antaa kiusaajalle tilaisuuden sanoa ja tehdä asioita, joita pidättäytyisi sanomasta tai tekemästä toiselle kasvotusten (Kowalski & Limber 2007, 27). Vandeboschin ja Van Cleemputin (2008, 502) mukaan internetin luoma anonymiteetti sekä teknologian käytön hyvä hallinta rohkaisee nettikiusaamiseen myös niitä, jotka ovat epätodennäköisiä kiusaajia oikeassa elämässä.

Juvosen ja Grossin (2008, 501) tutkimuksen mukaan 73 prosenttia nettikiusaamisen kohteista oli lähes tai täysin varmoja kiusaajansa henkilöllisyydestä. Kowalski ja Limber (2007, 26) ovat sen sijaan tulleet siihen tulokseen että lähes puolet nettikiusatuista ei tiedä kiusaajaansa henkilöllisyyttä. Kiusaamisen kohteella saattaa olla aavistus kiusaajan henkilöllisyydestä esimerkiksi viestien sisällön tai ympäröivien ihmisten käytöksen perusteella (Vandebosch & Van Cleemput 2008, 502). Vierelän (2013, 38) tutkimuksessa tuli ilmi, että alakouluikäiset lapset pääsääntöisesti tuntevat kiusaajansa heidän käyttämistään nimimerkeistä huolimatta, ja ovat usein samassa koulussa heidän kanssaan.

6.3 Nettikiusaamisen vaikutukset alakouluikäisen henkiseen hyvinvointiin

Monks, Robinson ja Worlidge (2012, 484 – 485) toteavat tutkimuksessaan että 39.3 prosenttia heidän tutkittavistaan koki nettikiusaamisen olevan häiritsevämpää kuin perinteinen kiusaaminen. Tutkimukseen vastanneet kuvailivat nettikiusatun kokevan erilaisia negatiivisia tunteita: huolestuneisuutta, pelkoa, järkytystä, stressiä, vihaa, masentuneisuutta sekä nolatuksi tulemisen tunnetta. Vandeboschin ja Van Cleemputin (2008, 502) mukaan kiusatun tietämättömyys kiusaajan henkilöllisyydestä on turhauttavaa ja saattaa aiheuttaa kiusatulle voimattomuuden tunnetta. Nettikiusattu ei välttämättä tiedä, onko kiusaamisen takana yksilö vai isompi ryhmä, mikä aiheuttaa kiusatussa pelkoa sekä epäluuloisuutta tapaamiaan ihmisiä kohtaan (Kowalski & Limber 2007, 28).

Patchin ja Hinduja (2008, 618) ovat tutkineet nettikiusaamisen ja itsetunnon välistä yhteyttä: sekä nettikiusaajilla että nettikiusatuilla on selkeästi alempi itsetunto kuin niillä, jotka eivät olleet nettikiusaajia tai joutuneet nettikiusaamisen kohteeksi. Nettikiusaamisen kohteeksi joutuminen vaikutti itsetuntoon alentavasti enemmän kuin nettikiusaamisen toteuttaminen. Nettikiusaamisen vaikutukset itsetuntoon olivat

heikentävät iästä ja sukupuolesta huolimatta. Oppilaat, joilla on hyvä itsetunto, nettikiusaavat vähemmän ja joutuvat harvemmin nettikiusatuiksi (Cassidy ym. 2009, 396).

Nettikiusatuksi joutunut jättää usein kertomatta kiusaamisesta aikuiselle, koska pelko nettikiusaajan kostosta on suuri. Kiusaamisen kohde voi pelätä myös aiheuttavansa ongelmia kavereilleen, jos kertoo kiusaamisesta jollekin. Lisäksi kiusatut pelkäävät, että vanhemmat rajoittavat heidän internetin käyttöönsä, jos saavat tietää nettikiusaamisesta. Nettikiusaamisesta kertominen saattaa myös aiheuttaa kiusatulle niin sanotun kantelijan leiman. (Cassidy ym. 2009, 392.)

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa pitkälti tutkimusmenetelmän valinta. Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä tukee aiheen valintaa, koska aiheen tutkiminen laadullisen tai määrällisen tutkimuksen avulla olisi vaatinut tutkimusryhmän tiukkaa rajaamista sekä tutkimuslupien hakemista eri tahoilta.

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen tiedonhaku on kirjattu ylös, niin että se on lukijan jäljiteltävissä. Tiedonhakuun käytetyt hakusanat rajattiin vastaamaan tarkasti tutkimuskysymyksiä. Lisäksi hakusanoja muutettiin ja yhdisteltiin useaan kertaan niin, että hakutuloksiksi saatiin mahdollisimman paljon aihetta käsitteleviä tutkimuksia.

Opinnäytetyö toteutettiin yksilötyöskentelynä, jolloin näkökulma saattaa jäädä suppeaksi. Näkökulman laajentamiseksi tekstejä luettiin läpi pidemmän aikajakson aikana useamman kerran. Kirjallisuuskatsauksen lähteet olivat pääosin englanninkielisiä, mikä aiheuttaa oman haasteensa lähteiden kriittiselle lukemiselle. Englanninkielinen materiaali pyrittiin käymään läpi mahdollisimman tarkasti konteksti huomioon ottaen. Kirjoittajan englanninkielen taito on kiitettävällä tasolla, jolloin englanninkielisten lähteiden läpikäymistä voidaan pitää luotettavana. Tarvittaessa apuna käytettiin Seinäjoen Ammattikorkeakoulun MOT- sanakirjaa.

Opinnäytetyö prosessina on ollut pitkä ja yksilötyönä toteutettuna ajoittain myös raskas. Opinnäytetyön tiedonhaku ja lähteiden läpikäyminen vie valtavasti aikaa. Tutkimusten kriittinen lukeminen ja erilaisten näkökulmien löytäminen vaatii keskittymistä sekä pitkän aikavälin työskentelyä. Opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta jouduttiin muuttamaan opinnäytetyön prosessin aikana useaan kertaan, sillä alkuperäisiä tutkimuskysymyksiä vastaavia tutkimuksia ei löytynyt lainkaan tai tarpeeksi.

Terveystieteiden työssä luotettavan tutkimustiedon hakeminen ja sen kriittinen arviointi on tärkeää. Olen kokenut oppineeni opinnäytetyön prosessin aikana tarkempaa kriittistä lukutapaa sekä arvioimaan tutkimusten luotettavuutta jo esitietojen perusteella. Lisäksi opinnäytetyöprosessi on kehittänyt oman ajankäytön hallin-

taa, tieteellisen kirjoittamisen taitoja ja kirjallisten ohjeiden noudattamista. Kaikki edellä mainitut ovat tärkeitä myös terveydenhoitajan työssä.

8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata erilaisia alakouluikäisten lasten keskuudessa esiintyviä nettikiusaamisen muotoja sekä nettikiusaamisen vaikutuksia alakouluikäisen lapsen henkiseen hyvinvointiin. Tarkoituksena on tuoda tietoa nettikiusaamisen erilaisista muodoista ja sen vaikutuksista lapseen.

Kirjallisuuskatsausta ohjaavia tutkimuskysymyksiä olivat: Millaista nettikiusaamista esiintyy alakouluikäisten keskuudessa? Millaisia vaikutuksia nettikiusaamisella on alakouluikäisen lapsen henkiseen hyvinvointiin?

Nettikiusaamisen yleisyydestä, muodoista sekä nettikiusaajan ja nettikiusatun profiileista on tehty paljon tutkimuksia ulkomailla. Suomessa nettikiusaamista on tutkittu vasta vähän. Opinnäytetyön tulokset pohjautuivat lähinnä ulkomaisiin laadullisiin ja määrällisiin tutkimuksiin. Nettikiusaamisen vaikutuksia sekä kiusaajaan että kiusattuun ei ole juurikaan tutkittu.

Ulkomaisten tutkimusten tuloksien soveltaminen suomalaiseen koulumaailmaan saattaa olla haastavaa koulukulttuurien ollessa verrattain erilaiset. Uskalsin kuitenkin opinnäytetyöni pohjalla näitä tutkimuksia käyttää, koska lapsien kiusaamiskäyttäytymisen voi olettaa olevan samankaltaista koulukulttuurista riippumatta. Lisäksi muutamassa käyttämässäni suomalaisessa tutkimuksessa tulokset olivat hyvin yhteneväisiä ulkomaisten tutkimusten kanssa.

Nettikiusaamisen erilaisia muotoja on tutkittu paljon: nettikiusaamisesta voidaan erottaa useita erilaisia tyyppejä sekä erityispiirteitä verrattuna perinteiseen kiusaamiseen. Lisäksi on löydetty paljon yhtäläisyyksiä nettikiusaamisen ja perinteisen kiusaamisen välillä. Nettikiusaamisen eroja iän ja sukupuolten välillä ei ole juurikaan tutkittu, mutta voidaan olettaa että vanhemmat lapset joutuvat nettikiusaamisen kohteeksi ja kiusaavat netissä enemmän kuin nuoremmat lapset (Vandebosch & Van Cleemput 2009, 1364).

Nettikiusaamisen vaikutuksia lapsen hyvinvointiin on tutkittu hyvin vähän. Tulosten mukaan nettikiusaaminen aiheuttaa samankaltaisia negatiivisia tunteita kuin perinteinen kiusaaminen. Lisäksi nettikiusaamisella ja nettikiusaamisen kohteeksi

joutumisella on selkeä yhteys lapsen heikentyneeseen itsetuntoon (Patchin ja Hinduja 2008, 618). Nettikiusaamisen huomaaminen voi olla hankalaa, sillä lapset jättävät kertomatta aikuisille nettikiusaamisesta erilaisten rangaistusten ja rajoitusten pelossa. Netin käytön rajoittaminen saattaa aiheuttaa lapselle tilanteen, jossa hänet suljetaan ulos muiden suosimista sosiaalisen median verkostoista. Myös lasten keskinäinen sosiaalinen paine ja kantelijaksi leimaantuminen voi olla pelote, jolloin kiusaamisesta kertominen vaikeutuu.

Tuloksista ilmenee, että nettikiusaaminen on jatkuvasti kasvava, laajeneva ja muuttuva ongelma lasten keskuudessa. Erilaisten teknologiamuotojen kehittyminen, teknologisen viestinnän lisääntyminen sekä sosiaalisen median maailman kehittyminen oikean maailman rinnalle avaavat uusia väyliä teknologian käyttämiseen toisen vahingoittamiseksi. Tuloksien mukaan nettikiusaaminen saattaa saada alkunsa jostain koulumaailman tapahtumasta, joka sitten siirretään vapaa-ajalla verkkoon (Cassidy ym. 2009, 391). Koulun henkilökunnan merkitystä nettikiusaamiseen puuttujina on tutkittu vähän.

8.1 Jatkotutkimushaasteet

Nettikiusaamista koskevat tutkimukset on kohdistettu lähinnä 10–17-vuotiaille nuorille. Alakouluikäisten keskuudessa esiintyvää nettikiusaamista on tutkittu hyvin vähän. On oletettu, että nettikiusaamista esiintyy lähinnä vanhempien lapsien keskuudessa, mutta lasten käyttämän teknologian kehittyessä nettikiusaaminen on laajentunut koskemaan myös juuri koulunsa aloittaneita lapsia. Jatkossa olisi hyvä tutkia alakouluikäisten lasten keskuudessa esiintyvän nettikiusaamisen erityispiirteitä sekä sen kehittymistä teknologian rinnalla.

Nettikiusaamisen vaikutuksia lapsen henkiseen hyvinvointiin on tutkittu vähän. Laadullista tutkimusta nettikiusaamisen kokemuksista ei ole olemassa juuri lainkaan. Laadullisen tutkimuksen avulla saataisiin yksilöllistä, mutta mahdollisesti yleistettävissä olevaa tietoa nettikiusaamisen vaikutuksista lapsen henkiseen hyvinvointiin.

Vanhempien valvonnan ja lasten netin käytön rajoittamisen yhteyttä nettikiusaamisen ilmenemiseen on tutkittu jonkin verran. Jatkossa tutkimusta voisi viedä toiminnallisesti koulun ja vanhempien yhteistyönä tapahtuvaan nettikiusaamiseen ehkäisemiseen ja puuttumiseen, esimerkiksi luomalla projekti yhteisten nettisääntöjen ympärille.

Kouluterveydenhoitajan tietämys nettikiusaamisesta ja sen tunnistamisesta vaatii kouluterveydenhoitajalta itseltään aiheeseen perehtymistä ja paneutumista. Kouluterveydenhoitajille ja muulle koulun henkilökunnalle suunnattu, nettikiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen painottuva työkaluopas voisi olla esimerkiksi kehittämistyön aiheena.

KIRJALLISUUSKATSAUKSEN LÄHTEET

- Cassidy, W., Jackson M. & Brown, K. 2009. Sticks and Stones Can Break My Bones, But How Can Pixels Hurt Me?: Students' Experiences with Cyber-Bullying. *School Psychology International* 30 (4), 383 – 402.
- Juvonen, J. & Gross, E. 2008. Extending the School Grounds?: Bullying Experiences in Cyberspace. *Journal of School Health* 78 (9), 496 – 505.
- Kirvesniemi, M. 2011. Verkkokiusaamisen yleisyys, muodot ja siihen yhteydessä olevat tekijät alakoulun viidennellä ja kuudennella luokalla. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu- tutkielma. [Viitattu 15.12.2014]. Saatavana: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21833>
- Kowalski, R. & Limber, S. 2007. Electronic Bullying Among Middle School Students. *Journal of Adolescent Health* (41), 22 – 30.
- Monks, C., Robinson, S. & Worlidge, P. 2012. The emergence of cyberbullying: A Survey of primary school pupils' perceptions and experiences. *School Psychology International* 33 (5), 477 – 491.
- Patchin, J. & Hinduja, S. 2010. Cyberbullying and Self-Esteem. *Journal of School Health* 80 (12), 614 – 621.
- Vandebosch, H. & Van Cleemput, K. 2008. Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into Perceptions of Youngsters. *CyberPsychology & Behavior* 11 (4), 499 – 505.
- Vandebosch, H. & Van Cleemput, K. 2009. Cyberbullying among youngsters: profiles of bullies and victims. *New Media & Society* 11 (8), 1349 – 1371.
- Vierelä, M. 2013. 5-6 –luokkalaisten käsityksiä Internetissä ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. [Verkkojulkaisu]. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu- tutkielma. [Viitattu 15.12.2014]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201310141288>
- Wade, A. & Beran, T. 2011. Cyberbullying: The New Era of Bullying. *Canadian Journal of Psychology* 26 (1), 44 – 61.

LÄHTEET

- Beran, T. & Li, Q. 2007. The Relationship between Cyberbullying and School Bullying. *Journal of Student Wellbeing* 1(2), 15 – 33.
- Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: WSOY.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. 14. uud. p. Helsinki: WSOY.
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2007. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita Publishing.
- Haarala, P., Honkanen, H., Mellin, O-K. & Tervaskanto-Mäentausta, T. 2008. Terveystieteiden osastuksen osaaminen. Helsinki: Edita Publishing.
- Holfeld, B. & Grabe, M. 2012. Middle school student's perceptions of and responses to cyber bullying. *Journal of Educational Computing Research* 46(4), 395 – 413.
- Huhtala, N. 2013. Verkkokiusaaminen lasten ja nuorten nettimaailman haasteena. Teoksessa: Kupiainen, R., Kotilainen, S., Nikunen, K. & Suoninen, A. (toim.) *Lapset netissä: puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä*. Helsinki: Mediakasvatusseura, 44 – 53.
- Ivanoff, P., Risku, A., Kitinoja, H., Vuori, A. & Palo, R. 2001. Hoidatko minua?: Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö. 3. uud. p. Helsinki: WSOY.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kirvesniemi, M. 2011. Verkkokiusaamisen yleisyys, muodot ja siihen yhteydessä olevat tekijät alakoulun viidennellä ja kuudennella luokalla. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu- tutkielma. [Viitattu 15.9.2014]. Saatavana: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21833>
- Kouluterveydenhuolto. 11.11.2014. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 28.1.2015]. Saatavana: <http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/kouluterveydenhuolto>
- Kowalski, R., Limber, S. & Agatston, P. 2008. *Cyber Bullying*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

- Kowalski, R., Morgan, A. & Limber, S. 2012. Traditional bullying as a potential warning sign of cyberbullying. *School Psychology International* 33(5), 505 – 519.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. *Kehityopsykologia: matkalla muutokseen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällönanalyysi. *Hoitotiede* 11(1), 3–12.
- Kääriäinen, M. & Lahtinen, M. 2006. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimustiedon jäsentäjänä. *Hoitotiede* 18(1), 37-45.
- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa: S. Janhonen & M. Nikkonen (toim.) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. 2. uud. p. Helsinki: WSOY, 21–43.
- Lindfors, P., Kaltiala-Heino, R. & Rimpelä, A. 23.11.2012. Cyberbullying among Finnish adolescent: a population-based study. [Verkkolehtiartikkeli]. Lontoo: BMC Public Health. [Viitattu 17.9.2014]. Saatavana: <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/12/1027>
- McQuade, S., Colt, J. & Meyer, N. 2009. *Cyber Bullying: Protecting Kids and Adults from Online Bullies*. Westport: Praeger Publishers.
- Patchin, J. & Hinduja, S. 2006. Bullies move beyond the schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice* (4): 148 – 169.
- Perren, S., Dooley, J., Shaw, T. & Cross, D. 2010. Bullying in school and cyberspace: Associations with depressive symptoms in Swiss and Australian adolescents. [Verkkolehtiartikkeli]. *Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health*. [Viitattu 17.9.2014]. Saatavana: <http://www.capmh.com/content/4/1/28>
- Shariff, S. 2009. *Confronting Cyber-Bullying: What schools need to know to control misconduct and avoid legal consequences*. New York: Cambridge University Press.
- Slonje, R. & Smith, P. 2008. Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian Journal of Psychology* (49), 147 – 154.
- Terveydenhoitaja. 11.11.2014. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 28.1.2015]. Saatavana: <http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-per-heet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/kouluterveydenhuolto/toimijat/terveydenhoitaja>

Trolley, B. & Hanel C. 2010. Cyber Kids, Cyber Bullying, Cyber Balance. Thousand Oaks: Corwin.

Väänänen, R. 2007. Perhedynamiikan yhteydet lasten psyykkiseen hyvinvointiin. Teoksessa: Pehkonen, A. & Pakarinen, E. (toim.) Lasten hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Kuopio: Kuopion yliopisto, 103 – 117.

LIITTEET

LIITE 1 Tiedonhankinta

Tietokanta	Hakusanat		
	Nettikiusaaminen AND lapset	Sosiaalinen media AND lapset	Cyberbullying
Plari	2	73	1
Rajaus	viimeiset 10 v	viimeiset 10 v, AND kiusaaminen	viimeiset 10 v
	2	7	1
Aiheseulonmassa valitut	2	0	1

Tietokanta	Hakusanat		
	Nettikiusaaminen AND lapset	Sosiaalinen media AND lapset	Cyberbullying
Melinda	22	66	39
Rajaus	viimeiset 10 v	viimeiset 10 v, AND kiusaaminen	viimeiset 10 v, AND children
	22	2	20
Aiheseulonmassa valitut	9	2	4

Tietokanta	Hakusanat	
	Cyberbullying	Social media AND children
Cinahl	82	23
Rajaus	full text	full text, AND bullying
	22	1
Aiheseulonmassa valitut	6	1

Tietokanta	Hakusanat
	Cyberbullying
PubMed	2756
Rajaus	full text, viim 10 v AND children
	275
Aiheseulonmassa valitut	4

Tietokanta	Hakusanat
	Cyberbullying
Sage	238
Rajaus	full text, viim 10 v AND children
	210
Aiheseulonmassa valitut	15

LIITE 2 Esimerkki sisällönanalyysistä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistys		Alakategoria	Yläkategoria
<p>”Girls reported significantly more types of cyberbullying (as an aggressor) than boys.” (Monks ym. 2012, 483)</p> <p>”Tytöt raportoivat keskimäärin poikia useampia verkkokiusaamisen muotoja.” (Kirvesniemi 2011, 18)</p> <p>”...girls electronically bully... more than boys.” (Kowalski & Limber 2007, 29)</p>	<p>Tytöt kiusaavat netissä useammilla tavoilla kuin pojat.</p> <p>Tytöt kiusaavat enemmän netissä kuin pojat.</p>		Sukupuoli	Nettikiusaajan profiili
<p>”There was no significant association with a gender for being a cybervictim...” (Monks ym. 2012, 483)</p> <p>“There were no significant gender differences in the role taken in bullying and cyberbullying.” (Monks ym. 2012, 486)</p> <p>“...girls were more significantly more likely to have been called names or made to feel bad than boys. They were also more</p>	<p>Sukupuolella ei ole merkitystä nettikiusatuksi joutumisessa.</p> <p>Tytöillä on suurempi riski joutua nettikiusatuksi kuin pojilla.</p>		Sukupuoli	Nettikiusatun profiili

<p>likely than boys to have rumors spread about them and had someone pretend to be them online.” (Wade & Beran 2011, 50)</p> <p>“... girls... are electronically bullied more than boys.” (Kowalski & Limber 2007, 29)</p>	<p>Tyttöjä kiusataan verkossa enemmän kuin poikia.</p>			
<p>”Being a traditional victim significantly predicted a child being a cybervictim.”</p> <p>“Of those who were cybervictims, 73.3%... were also traditional victims.” (Monks ym. 2012, 483)</p> <p>“In other words, cyberbullying is typically a reaction to an incident that happened on the school grounds, and is then carried over into online exchanges using the home computer.” (Cassidy ym. 2009, 391)</p> <p>“Verkkokiusatuksi joutuminen oli harvinaisempaa kuin koulukiusatuksi joutuminen”</p>	<p>Perinteinen kiusaaminen on riskitekijä nettikiusaamisen uhriksi joutumiselle.</p> <p>Nettikiusaaminen saa alkunsa jostain koulussa tapahtuneesta asiasta ja jatkuu verkossa kotikoneiden välityksellä.</p>		<p>Perinteisen ja nettikiusaamisen välinen yhteys</p>	<p>Nettikiusatun profiili</p>